

я93

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ЯЦІВ Світлана Остапівна

УДК 378.015.31:373.3-051:33(043.3)

ФОРМУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ
ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

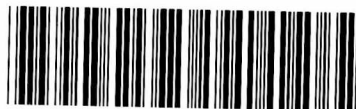
Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

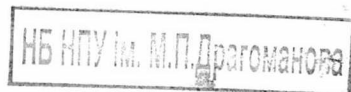

Київ – 2011

НБ НПУ

100132663

8102

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
Шапошнікова Ірина Миколаївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і
методики початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Сисоєва Світлана Олександрівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач науково-дослідної
лабораторії освітології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Коберник Галина Іванівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені П.Тичини,
завідувач центру інноваційних технологій.

Захист відбудеться 8 грудня 2011 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано 7 листопада 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пошук продуктивних шляхів забезпечення якості вищої освіти та формування конкурентоспроможного вчителя вимагає переосмислення досвіду соціально-професійної кооперації як необхідної умови розвитку здатності розв'язувати нестандартні проблеми і перспективи шкільної і позашкільної освіти. Становлення фахівця, який відповідає вимогам сучасного освітнього простору, насамперед, відбувається засобами колективної та групової взаємодії, а її ефективність лінійно пропорційна розвитку кооперативних умінь.

Спілкування, за Б. Паригінім – це складний і багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів, зв'язків між людьми, які найчастіше включені в їх практичну взаємодію, тобто кооперацію суб'єктів. Від його організації та перебігу суттєво залежать результати діяльності, яку воно обумовлює. Кооперація як принцип організації спілкування, зокрема професійного, є, на нашу думку, найбільш ефективним. Адже на сьогодні, в умовах демократичного суспільства однією з вимог сучасної системи освіти є формування такої особистості, яка відіграє активну роль та є суб'єктом власної професійної діяльності.

Підвищення питомої ваги інтерактивної взаємодії у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя пов'язане з необхідністю технологічного супроводу реалізації компетентнісного підходу. Як засвідчує аналіз дисертаційної бази, за останні роки дослідження присвячені створенню програм професійного навчання, в яких тісно переплітаються фундаментальність підготовки, інструментування її технологіями активного навчання, наскрізного моніторингу навчальних досягнень студентів та розвитку їх духовно-творчого потенціалу. Реалізація даних завдань відбувається за рахунок інтерактивних технологій. Наш вибір саме інтерактивних технологій зумовлений специфікою кооперативних умінь як метапрофесійних (надпредметних). В основі будь-якої кооперації, що базується на природному бажанні людей співпрацювати для досягнення загальних цілей, лежать узгодженість дій, взаємопосилення та обоюдна користь.

Перехід від предметно-орієнтованої на діяльнісно-практичну парадигму обумовив дослідження та розробку моделей формування прикладних систем оволодіння студентами професійними вміннями: І. Бех, В. Бондар, О. Глузман, А. Коржуєв, В. Попков, Л. Пстухова, Л. Хомич, Л. Хоружа, зокрема інтерактивними: О. Пометун, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Комар, Г. Ксензова, Н. Крилова, С. Сисосєва, П. Матвієнко, Г. Сльнікова, М. Балабан та ін. Питаннями підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи представлені в працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, І. Лернера, Х. Діймете та ін., зокрема кооперативними способами взаємодії: Р. Асадулін, С. Батишев, А. Біляєва, А. Вербицький, В. Дяченко, С. Ковальова та ін.

Можливість більш ефективно досягати поставлених цілей самостійно вже не задовольняє значну частину студентства, що потребують проявляти себе як майбутні професіонали у трудовій кооперації.

Формування умінь кооперації відбувається у системі становлення вчителя-професіонала поряд з освоєнням ними вміннями проектувати, моделювати,

діагностувати і прогнозувати власну та учнівську діяльність. Виходячи з перспективності, необхідності і значущості технологізації професійної освіти, на сучасному етапі розвитку цього процесу багато авторів визначили його предметом власного наукового пошуку, зокрема проблемам реорганізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах інтерактивного навчання висвітлені в роботах таких науковців: В. Безпалько, О. Біда, Г. Коберник, Л. Коваль, О. Комар, М. Кларін, О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко, Д. Чернілевецький та ін.

Зростання частки студентів, які навчаються за індивідуальним графіком і працюють за фахом, потреби працюючих учителів з ОКР «молодший спеціаліст», що оволодівають бакалаврськими програмами, вимагає перебудови організації навчання на засадах кооперації. Як свідчать дослідження науковців, які працюють у площині професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи (О. Комар, Л. Коваль, Л. Хоружа, І. Шапошнікова, П. Гусак та ін.), ступінь вмотивованості студентів підвищується з роками навчання у ВНЗ, що зумовлює їх потребу у взаємодії із колегами та викладачами для розв'язання професійних проблем, які щоденно виникають у їх виробничій діяльності.

Сучасні положення аксіології освіти (І. Змейов, О. Івін, В. Ільїн, О. Кир'якова, М. Розов, В. Хазієв та ін.), психологічної теорії діяльності (К. Альбуханова-Славська, О. Леонтьєв, Б. Ломов, С. Рубінштейн, В. Ядов та ін.), побудовані на теоретичних принципах мотивації спільної діяльності (Г. Андрєєва, Е. Зєєр, Б. Паригін, В. Рубцов, Д. Пашков, В. Шарінов та ін.).

Про наявність проблеми формування у студентів кооперативних умінь свідчить суперечність між вимогами до сучасної професійної підготовки вчителя як організатора навчально-пізнавальної діяльності та соціальної взаємодії учасників освітнього процесу і рівнем готовності студентів до виконання виробничих функцій професійної діяльності.

Актуальність зазначеної проблеми, її недостатня розробленість та об'єктивна необхідність підвищення якості підготовки студентів – майбутніх учителів початкової школи зумовили вибір теми нашого дослідження **«Формування кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи засобами інтерактивних технологій»**.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану досліджень Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова при розробці теми «Зміст, форми, методи, засоби професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» та держбюджетної теми «Технологічне забезпечення підготовки майбутнього вчителя початкової школи за двоциклової системи освіти» (ресстраційний номер 0103U004013). Автором розроблений зміст практичних та лабораторних занять зі спецкурсу «Основи кооперативного навчання» з теми дослідження.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 24 грудня 2008 року) та погоджена Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 6 від 26 вересня 2009 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему формування кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкової школи.

Метою дослідження зумовлено виконання наступних **завдань**:

1. Здійснити аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури з метою визначення місця і ролі кооперативних умінь у професійній підготовці учителів початкової школи та інтерактивних засобів формування даних умінь.

2. На основі теоретичних підходів з'ясувати сутність та розкрити структуру кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи, визначити критерії та показники їх сформованості у контексті реалізації системно-діяльнісного підходу.

3. Створити модель формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи та визначити умови і засоби її реалізації на основі використання технологій інтерактивного навчання.

4. Розробити систему формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи та визначити етапи її впровадження.

5. Експериментально перевірити та визначити ефективність розробленої системи формування кооперативних умінь учителя початкової школи засобами інтерактивних технологій.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка вчителя початкової школи у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – процес формування кооперативних умінь учителя молодших класів засобами технологій інтерактивного навчання.

Гіпотеза дослідження: рівень сформованості у студентів кооперативних умінь підвищиться за умов:

- реалізації процесу формування кооперативних умінь на основі використання технологій інтерактивного навчання студентів;

- впровадження у навчальний процес моделі формування кооперативних умінь та навчально-методичного комплексу, що забезпечує інтеграцію теоретичної, емпіричної та практичної складових фахової підготовки;

- впровадження у навчальний процес інтегрованого спецкурсу «Основи кооперативного навчання» та його технологічного супроводу.

Методи дослідження. З метою перевірки гіпотези та розв'язання поставлених перед дослідженням завдань була розроблена програма його проведення, реалізація якої передбачала застосування комплексу методів, а саме:

- *теоретичні* - аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури, нормативних документів з проблеми дослідження; класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних; теоретичне моделювання процесу формування кооперативних умінь, що надало змогу систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження; метод сходження від абстрактного до конкретного;

- *емпіричні* - методи збору інформації (анкетування, тестування, бесіда, педагогічне спостереження, вивчення продуктів діяльності студентів), що сприяло вивченню стану та реалізації досліджуваної проблеми; педагогічний

експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) з метою перевірки ефективності запропонованої моделі;

- *методи обробки результатів дослідження* - порівняльні методи, кількісний та якісний аналіз отриманих даних для вивчення процесу формування вмінь вибору методів навчання, методи математичної статистики.

- *графічні*: діаграми, порівняльні таблиці результатів констатувального та формувального експериментів, що дали змогу здійснити кількісний і якісний аналізи отриманих даних;

Експериментальна база та організація дослідження. Експериментально-дослідною базою були обрані Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова та Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Всього в експерименті взяли участь 327 студентів.

Дослідження здійснювалося впродовж 2007-2011рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

Перший етап (2007-2008 рр.) - визначення вихідних позицій дослідження: мети та завдань, об'єкта, предмета, гіпотези, методології дослідження; аспектів вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури; дослідження стану розробки проблеми формування кооперативних умінь у практиці підготовки майбутнього вчителя початкової школи та стану використання у навчальному процесі інтерактивних технологій; визначення, обґрунтування та розробка методик констатувального та формувального експериментів.

Другий етап (2008-2010 рр.) - спрямований на підготовку і проведення констатувального та формувального експериментів з метою вивчення стану сформованості кооперативних умінь, впровадження моделі їх формування та перевірка її ефективності.

Третій етап (2010-2011рр.) – аналіз, узагальнення та систематизація отриманих емпіричних даних, формулювання висновків. Оформлення розділів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

- *вперше* в умовах упровадження Галузевих стандартів вищої освіти розроблено та науково обґрунтовано зміст і структуру кооперативних умінь та визначено критерії і рівні оволодіння ними студентами; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; уточнено сутність понять «кооперативні вміння майбутнього вчителя початкової школи» та «формування кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»;

- *вдосконалено* алгоритми відбору інтерактивних технологій для формування у студентів спеціальності «Початкова освіта» кооперативних умінь відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя;

- *дістала подальшого розвитку* розробка структури кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи в системі фахових компетенцій.

Практичне значення роботи визначається тим, що розроблено і впроваджено у навчальний процес комплекс навчально-методичних матеріалів з

формування кооперативних умінь вчителя початкової школи, апробовано інтегрований спецкурс «Основи кооперативного навчання» і методико-технологічне забезпечення його реалізації; розроблено засоби діагностування рівнів сформованості кооперативних умінь, визначено їх критерії і показники. Розроблено зміст консультативних тренінгів для викладачів дисциплін професійного спрямування, основна мета яких полягає в їх підготовці до забезпечення формування у студентів кооперативних умінь та діагностування рівня їх сформованості в інтерактивних видах взаємодії.

Одержані результати та висновки можуть бути використані під час навчання студентів спеціальності «Початкова освіта» та інших педагогічних спеціальностей для формування навичок соціальної взаємодії, кооперативного стилю спілкування та на курсах підвищення кваліфікації вчителів.

Впровадження результатів дослідження здійснено в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'ячука (довідка № 03/207 від 11.03.2011 року), Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (№180/03-а від 20.04.2011 року), Харківському гуманітарно-педагогічному інституті (довідка № 01-12/20/1 від 18.01.2011 року), Донецькому інституті соціальної освіти (довідка № 82 від 15.03.2011 року).

Вірогідність результатів дослідження забезпечувалася методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних концептуальних положень; використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предмету, меті, завданням, дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези, єдністю кількісного та якісного аналізу експериментальних даних; статистичною обробкою матеріалів дослідно-експериментальної роботи, зіставленням результатів дослідження з масовою педагогічною практикою.

Апробація результатів дослідження: вихідні теоретичні положення, матеріали та результати експериментального дослідження, представлені доповідями та науковими повідомленнями, обговорювались на засіданнях кафедри педагогіки і методики початкового навчання Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова, отримали позитивні відгуки на всеукраїнських та міжнародних семінарах і конференціях: звітно-наукових конференціях викладачів та конференціях молодих учених НПУ імені М.П.Драгоманова (Київ, 2008-2010р.р.); Науково-практичній конференції «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах ВНЗ» (Умань, 8-9 жовтня 2009 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Реалізація компетентісного підходу у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 14-15 грудня 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «П'ять педагогічні читання пам'яті М.М.Дарманського: проблеми освіти в контексті гуманізації суспільства» (Хмельницький, 2 квітня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування професійної компетентності вчителя початкових класів у контексті об'єктивної парадигми освіти» (Івано-Франківськ, 22-24 вересня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль едукативного середовища в підготовці вчителя початкової школи» (Умань, 7-8 жовтня 2010 р.); Всеукраїнській науковій конференції

«Підготовка майбутніх вчителів до професійної діяльності в умовах варіативності змісту початкової освіти» (Бердянськ, 27-28 вересня 2011 р.).

Публікації. Загальні теоретичні положення та матеріали експериментального дослідження викладено у 8 одноосібних публікаціях, з яких 4 – статті у фахових наукових виданнях України, 2- навчальні програми, 1- навчальний посібник, 1 – методичні рекомендації.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 215 найменувань, та 4 додатки. Робота містить 14 таблиць, 9 рисунків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 202 сторінку, з них 164 сторінок основного тексту.

Основний зміст роботи

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, поставлено завдання і сформульовано гіпотезу. Висвітлено основні методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи, вказано дослідну базу, апробацію та впровадження результатів дослідження, наведено відомості про публікації матеріалів дослідження та структуру дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування кооперативних умінь майбутній вчителів початкової школи у системі професійної підготовки»** шляхом вивчення філософської та психологічної літератури на теоретичному рівні було досліджено проблему місця і ролі кооперативних умінь у професійній підготовці студентів у контексті їх готовності до виконання основних виробничих функцій діяльності; обґрунтовано теоретичні засади інтерактивних засобів взаємодії у процесі соціокультурної та фахової підготовки; уточнено сутність та обґрунтовано структуру кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи, визначено критерії та показники рівнів сформованості у студентів кооперативних умінь у відповідних видах інтерактивної взаємодії.

Впровадження у навчальний процес особистісно-орієнтованого (В. Андрущенко, Г. Балл, О. Березюк, Д. Белухін, В. Зарецький, С. Зеєр, В. Кремень, С. Максименко, О. Савченко, С. Сисоєва, І. Якиманська та ін.) та компетентнісного (В. Бондар, С. Бондар, І. Зимняя, А. Карпов, А. Маркова, В. Метаєва, Дж. Равен, Ю. Татур, О. Савченко, А. Хуторської, І. Шапошнікова та ін.) підходів спонукає сучасних психологів і педагогів визнати необхідність співвіднесення питань конкурентоспроможності майбутнього фахівця та його здатності адекватно реагувати на вміння вибудовувати діалогові партнерські стосунки, швидко реагувати на постійно змінні умови виробничих і соціальних відношень, брати на себе відповідальність за результати власної професійної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, присвяченої феномену кооперації як одній із головних форм міжособистісної взаємодії (Г. Бражник, А. Вербицький, Е. Габдушева, А. Євдокимов, Н. Моїсєєв, І. Смирнов, В. Рубочкін, Б. Паригін та ін.), дозволив розглянути професійну підготовку майбутнього вчителя початкової школи як складний багатофакторний процес оволодіння професійно-особистісними характеристиками, що гарантують якість

досягнення мети професійної діяльності. Сучасні вимоги до формування особистості майбутнього вчителя на засадах компетентнісного підходу ґрунтуються на використанні у навчально-виховному процесі інтерактивних технологій. Численні дослідження українських і зарубіжних вчених (В. Безпалько, О. Біда, Г. Кoberник, Л. Коваль, О. Комар, М. Кларін, О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко, Д. Чернілевський та ін.), присвячені застосуванню інтерактивних технологій у вищій педагогічній освіті, свідчать про необхідність використання засобів інтеракції як найбільш дієвих для формування особистісних якостей та комплексних кваліфікаційних умінь розв'язувати типові задачі виробничої діяльності. Проблема оволодіння студентами дієвими засобами самоактуалізації у професійній сфері розглядалася у роботах, присвячених діяльності і розвитку особистості (Б. Ананьев, О. Асмолов, Г. Балл, Б. Ломов, К. Платонов, С. Рубінштейн, Н. Талізін). Психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців (С. Архангельский, В. Бондар, А. Бойко, С. Гончаренко, В. Гриньова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Семиченко, Т. Сущенко, Т. Яценко) дозволили розглянути проблему використання педагогічних технологій (В. Безпалько, В. Свєдокимов, М. Кларін, В. Монахов, О. Пехота та ін.) у контексті відбору найбільш оптимальних засобів взаємодії «викладач-студент» в умовах кооперативного навчання. Розгляд питань спілкування, формування комунікативних взаємовідносин суб'єктів навчання (А. Бойко, І. Булах, В. Гриньова, Л. Долинська, В. Кан-Калік, О. Киричук, О. Матвієнко, О. Ярошенко) дали можливість розкрити сутність кооперативності як здатності суб'єктів до спільної діяльності на основі співпадання інтересів, цілей, ціннісних орієнтацій та відповідальності особистості за соціальнозначиму роботу.

Аналіз результатів опитування та спостереження навчальних занять студентів спеціальності «Початкова освіта» Інституту педагогіки і психології М.П. Драгоманова та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника дали підстави стверджувати, що значна частина опитаних відповідально ставляться до організації і здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, але не завжди володіють ефективними способами її реалізації. З метою отримання вичерпної інформації про рівень володіння студентами-випускниками кооперативними знаннями і вміннями було організовано констатувальний експеримент. Зокрема, проведено дослідження рівня сформованості у студентів різних курсів знань про кооперативний вид діяльності як один із видів інтерактивного навчання. На основі даних, отриманих в результаті аналізу написання студентами різних видів творчих робіт під час вивчення курсу «Педагогічні технології в початковій школі», було зроблено висновок про недостатній ступінь оволодіння. Результати анкетування студентів I-IV курсів показали, що лише 5,3% першокурсників, 5,8% другокурсників, 11,7% третьокурсників та 15,8% четвертокурсників знають, володіють знаннями про види діалогового спілкування, форми кооперативної взаємодії, засоби її організації та оцінки результатів професійної кооперації. У більшості випадків студенти називали лише окремі елементи кооперативного виду діяльності, зосереджуючись, в основному, на мотиваційних та ціннісно-орієнтаційних аспектах (I курс – 57,3%, II курс – 64,2%, III курс – 68,1, IV курс – 75,1%). Таким

чином, проведене опитування засвідчило про недостатню теоретико-методичну підготовку студентів до оволодіння кооперативними вміннями.

З метою перевірки рівнів сформованості у студентів кооперативних умінь нами було застосовано адаптовану методику багатофакторної оцінки кооперативних умінь майбутніх фахівців (за Е. Дніпровим). Експертна оцінка здійснювалася для визначення когнітивного, емоційно-вольового та діяльнісного компонентів кооперативних умінь на основі розроблених критеріїв та їх показників. Було визначено високий, достатній, середній та низький рівні сформованості даних умінь. Результати застосування методики засвідчили про наявність серйозних недоліків у процесі формування у майбутніх учителів здатності до кооперативної взаємодії під час роботи в інтерактивних формах навчання на заняттях з фахових методик та педагогічній практиці. Високий рівень сформованості кооперативних умінь виявлено у 13,7% випускників, достатній – у 31,3%, а середньому і низькому рівням відповідають 36 % і 20% діагностованих. У ході констатувального експерименту було визначено ряд не доопрацьованих, що існують у процесі формування у студентів кооперативних умінь: відсутність у ВНЗ цілеспрямованої роботи з опанування студентами основними компонентами кооперативних умінь як над професійних, що мають зумовлювати готовність випускників до самореалізації у професійній діяльності на засадах кооперації. Під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу, у зміст яких входять елементи знань та вмінь з професійної взаємодії, не звертається належна увага на розвиток здатності студентів до забезпечення навчальної кооперації. Під час педагогічної практики студенти слабо оволодівають навичками інтерактивного навчання, яке станом на сьогодні є однією з вимог організації особистісно-орієнтованої та компетентісної парадигми навчання, виховання та розвитку молодших школярів.

Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічної літератури, а також вивчення стану сформованості у студентів-випускників кооперативних умінь показали необхідність розробки і впровадження моделі поетапного формування кооперативних умінь, що дає можливість підвищити якість готовності студентів до кооперативної форми професійної діяльності.

У другому розділі **«Теоретичні основи поетапного формування у студентів кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій»** розглянуто сутність і структуру кооперативних умінь, теоретично обґрунтовано модель поетапного формування у студентів кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій, науково обґрунтовано сутність поняття «кооперативні вміння майбутнього вчителя початкової школи» та «формування кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін».

У першому параграфі другого розділу сформульовано робоче визначення кооперативних умінь як інтегративної професійноособистісної характеристики майбутнього вчителя, що складається з когнітивного, емоційно-вольового та діяльнісного компонентів, які в сукупності проявів дозволяють забезпечити розв'язання типових задач професійної діяльності з урахуванням узгодженості спільних дій суб'єктів навчально-виховного процесу початкової школи, визначено їх структуру, умови, принципи та джерела формування.

У другому параграфі даного розділу теоретично обґрунтована модель поетапного формування кооперативних умінь у студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр спеціальності «Початкова освіта». Модель поетапного формування кооперативних умінь – це схематичне зображення послідовності оволодіння студентами на кожному етапі складовими кооперативних умінь.

Розроблена модель (рис.1) відображає процес цілепокладання, цілезабезпечення та ціледосягнення студентами ознак та якостей кооперативних умінь і складається з підготовчого, базового та інтеграційного етапів. Виокремлений у моделі констатувально-діагностичний етап дозволив виявити проблемні зони у системі підготовки вчителя початкової школи:

- низький рівень мотивації до навчально-професійної взаємодії у студентів при засвоєнні змісту навчальних дисциплін;
- відсутність знань про механізми, принципи, умови та ефективні засоби групової взаємодії;
- недостатній рівень сформованості комунікативних навичок задля реалізації власних цінностей, потреб, переконань;
- відсутність у значної частини студентів навичок рефлексії, структури та змісту власної комунікативної діяльності.

На даному етапі аналізувався зміст навчальних дисциплін, що містять елементи навчально-професійної та інтерактивної взаємодії: «Вступ до спеціальності», «Загальні основи педагогіки», «Вікова та педагогічна психологія», а також дисципліни соціально-гуманітарного циклу. Результати даного етапу дали змогу констатувати стан та перспективи розвитку у студентів кооперативних умінь.

На підготовчому етапі здійснювалась безпосередня робота зі студентами з формування у них уявлень про необхідність і доцільність кооперативної діяльності вчителя в межах кола проблем навчання молодших школярів на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та технологій реалізації інтерактивної взаємодії.

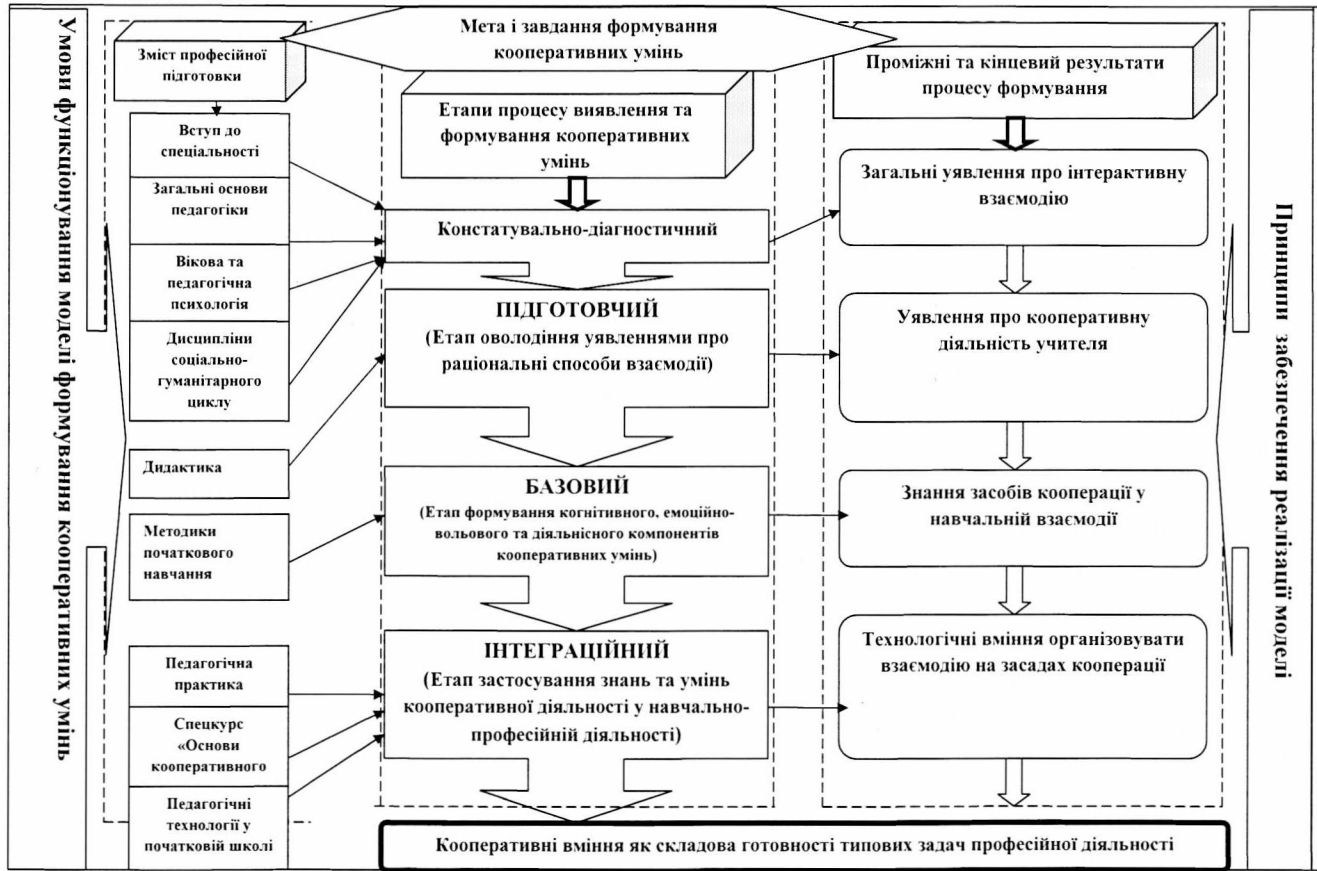

Рис. 1. Модель поетапного формування кооперативних умінь студентів та умови її впровадження в процес фахової підготовки

Наступний етап був базовим у формуванні когнітивного, емоційно-вольового та діяльнісного компонентів кооперативних умінь. Даний етап моделі є системотвірним відносно інших етапів. Провідним завданням даного етапу була система роботи з формування у них знань про засоби кооперації у навчальній взаємодії. Методики початкового навчання за цього виступали полігоном для сприймання, усвідомлення, осмислення та первинного використання знань про засоби кооперації під час включення інтерактивних міні-модулів у практичні і лабораторні заняття. Зміст міні-модулів базувався на принципах кооперативної взаємодії при створенні навчально-професійних ситуацій та групових видів роботи.

Отримані на базовому етапі знання виступали основою інтеграційного етапу, на якому формувалися та відпрацьовувалися технологічні вміння організовувати взаємодію на засадах кооперації. Рекомендаційний матеріал включений у навчальні програми педагогічних практик, індивідуальна робота з викладачами та студентами з організації інтерактивних уроків на засадах кооперації, давали можливість реалізувати їх основну мету: систематизувати, узагальнити та інтегрувати отримані попередньо знання та досвід особистої інтерактивної взаємодії у площину реальної професійної діяльності (педагогічна практика на робочому місці вчителя). Кооперативна взаємодія стосувалася не лише навчального процесу з молодшими школярами, а й роботи з вчителями, батьками, адміністрацією навчального закладу.

Врахування ряду умов ефективної реалізації моделі поетапного формування кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій, таких як: стимульно-мотиваційні (створення внутрішньої групової конкуренції), операціональні (насичення змісту курсів та тренінгових видів роботи методами пошукової діяльності), рефлексивно-оцінювальні (створення ситуацій колективного та індивідуального оцінювання результатів навчально-професійної взаємодії), робить дану модель відтворювальною. Під час розроблення моделі ми керувалися рядом принципів, які забезпечують реалізацію будь-якого процесу формування, а саме: цілеспрямованості, послідовності й системності, зв'язку теорії з практикою, забезпечення між – та надпредметних зв'язків освоєння змісту, дієвості та міцності знань й умінь, індивідуалізації та диференціації.

Третій параграф другого розділу присвячений теоретико-методологічному обґрунтуванню системи формування кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій та її використанню на всіх етапах оволодіння студентами когнітивним, емоційно-вольовим та поведінковим компонентами кооперативної взаємодії у різних формах організації навчально-професійної діяльності студентів. Орієнтуючись на етапи навчання (підготовчий, базовий, інтеграційний) студентів даному виду діяльності, було розроблено систему роботи з формування кооперативних умінь. Дана система містила матеріали змістово-процесуального забезпечення міні-модулів, що включалися у зміст реалізації програми дидактики та методик початкової освіти. Їх складові, як структурні елементи освоєння студентами змісту професійних дисциплін,

будувалися у логіці розгортання поетапного включення міні-модулів у навчальний процес бакалавра. Розрахована на поетапне формування у студентів уявлень та знань про засоби самовизначення у внутрішньому смисловому просторі, види комунікації, типи професійної взаємодії, інтерактивні засоби реалізації особистісно-орієнтованих та гуманістично-спрямованих технологій навчання молодших школярів, індивідуальні та групові стратегії навчання, засоби ефективної взаємодії під час роботи в парах, змінюваних трійках, методи «два-чотири разом», «карусель», «акваріум» та ряд інших, а також розуміння рольових позицій фасилітатора, модератора тощо, система роботи покроково описана у даному параграфі.

Розроблений загальний алгоритм та технологічне забезпечення системи поетапного оволодіння кооперативними вміннями сприяли систематизації та інтеграції усіх складових експериментальної роботи.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності впровадження моделі формування у студентів кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій»** висвітлено результати формувального експерименту. З урахуванням його основних етапів здійснювалась перевірка результативності кожної складової, представленої у дослідженні моделі. Формувальний експеримент проводився в умовах навчально-виховного процесу Інституту педагогіки і психології ІНУ імені М.П. Драгоманова та Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника у період з 2008 по 2011 навчальний рік. Метою дослідження була реалізація моделі поетапного формування кооперативних умінь у студентів спеціальності «Початкова освіта» та експериментальна перевірка ефективності використання системи поетапного формування як одно із ефективних засобів навчання студентів кооперативної взаємодії. В експерименті брали участь студенти II – IV курсів. Експериментальні групи становили 159 осіб. Для співставлення результатів у якості контрольних груп 168 студентів цих же ВНЗ. Загальна вибірка становила 327 осіб. У межах виконання навчального плану спеціальності «Початкова освіта» студенти контрольних груп опановували елементи кооперативних умінь на засадах традиційної системи формування комунікативних компетенцій, а у студентів експериментальних груп поетапне формування кооперативних умінь здійснювалось цілеспрямовано, систематично за загальним алгоритмом системи формування досліджуваних умінь.

Спеціально розроблена система завдань для трьох основних етапів навчання студентів: підготовчого, базового та інтеграційного використовувалася з урахуванням поступового ускладнення видів навчальної взаємодії студентів експериментальних груп з покроковим оволодінням компонентами кооперативних умінь: когнітивним, емоційно-вольовим та поведінковим. Використовуючи зміст професійної підготовки з огляду на умови функціонування та принципи забезпечення розробленої методики формувального експерименту було прослідковано динаміку формування досліджуваних умінь протягом зазначеного терміну роботи зі студентами.

Виявлення рівнів сформованості кооперативних умінь у студентів експериментальних та контрольних груп здійснювалося відповідно до критеріїв їх оцінювання за допомогою адаптованої методики багатофакторної оцінки кооперативних умінь майбутніх фахівців (за Е.Дніпровим), аналізу результатів продуктивної діяльності студентів у процесі професійної підготовки, а також моніторингу результатів навчально-виховної взаємодії та позанавчальної діяльності на засадах інтерактивності. Ними виступали: когнітивна складність та диференційованість знань; зміст ціннісних орієнтацій та мотивація професійної взаємодії; характер рольових позицій у ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії; результативність групової взаємодії та самостійність навчально-професійної діяльності.

На основі аналізу наукової літератури, виділених критеріїв було визначено рівні, що характеризують ступінь сформованості кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи: високий, достатній, середній та низький.

Високий рівень характеризується творчим характером розв'язання завдань навчально-професійної діяльності у процесі практичної підготовки, рівнем ініціативності та самостійної організації інтерактивних видів взаємодії, обиранням відповідальних ролей у ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії, відбір засобів розв'язання конфліктних ситуацій на засадах гуманістичних цінностей, а також здатність надавати об'єктивну та обгрунтовану оцінку власної поведінки і інших учасників спілкування, здатність ефективно використовувати інтерактивні технології у навчально-професійній діяльності.

Достатній рівень характеризується дослідницьким характером розв'язання завдань навчально-професійної діяльності з елементами ситуативно-творчого прояву у процесі практичної підготовки, зовнішнє делегування повноважень у ситуаціях організації інтерактивних видів взаємодії, здатність брати відповідальність за успішне вирішення тих чи інших професійно-орієнтованих завдань за умов відсутності конкуренції, відчуття потреби у зовнішніх позитивних оцінках власної комунікативної діяльності при наявності дієвих умінь надавати розгорнуту оцінку ситуації, тяжіння до вибору гуманістичних цінностей як регуляторів власної поведінки у колективній взаємодії, здатність за необхідності використовувати інтерактивні технології у навчально-професійній діяльності.

Середній рівень характеризується формальним ставленням до ситуацій інтерактивної взаємодії, надання переваги стратегіям уникання та пристосування у ситуаціях делегування йому повноважень та відповідальності, розв'язання професійнозначущих завдань ґрунтується на засадах ситуативної переваги особистісних цінностей, здатність актуалізувати достатній для об'єктивної, але не повної оцінки власної поведінки та характеру кооперативної взаємодії, надання переваги індивідуальносамостійним видам навчання та самореалізації у навчально-професійній діяльності, ситуативна ефективність використання інтерактивних технологій у навчально-професійній діяльності.

Низький рівень характеризується складністю включення у інтерактивні види взаємодії, нездатністю брати на себе відповідальність за організацію та

управління ходом групової взаємодії, домінування мотивації уникання неспіху у ситуаціях організації та проведення інтерактивних занять з учнями, відсутність значимих результатів групової взаємодії та особистісна конфліктність, що заважають виконувати функції організатора та управління кооперативними видами взаємодії, невизначеність цінностей гуманістичного спрямування та вибору кооперативних засобів вирішення виробничих завдань, нездатність самостійно відбирати та використовувати інтерактивні технології у навчально-професійній діяльності.

У процесі формувального експерименту робота зі студентами контрольних груп здійснювалася в умовах традиційної професійної підготовки. Експериментальні групи працювали за системою формування кооперативних умінь. На кожному з етапів підготовки студентів нами були проведені контрольні зрізи з метою визначення рівнів сформованості кооперативних умінь та відстеження динаміки їх формування під впливом експериментальної системи навчання, що дозволило коригувати даний процес.

Аналіз результатів експерименту дав можливість підрахувати приріст кооперативних умінь у студентів за поетапного формування (табл.1).

Таблиця 1

Показники сформованості у студентів кооперативних умінь у відповідності до етапів процесу (%)

Етапи формуючого експерименту	Кількість студентів (%)							
	Експериментальні групи (159 особи)				Контрольні групи (168 особи)			
	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Підготовчий	13,2	32,1	35,2	19,5	14,2	30,6	36,8	18,4
Базовий	16,4	37,1	32,0	15,5	15,1	32,4	36,0	16,5
Приріст на 2 етапі	3,2	5,0	-3,2	-4,0	1,1	1,8	-0,8	-1,9
Інтеграційний	21,4	52,7	15,9	10,0	17,1	44,2	24,3	14,4
Приріст на 3 етапі	5,0	15,6	-16,1	-5,5	4,0	11,8	-11,7	-2,1
Загальний приріст	8,2	20,6	-19,3	-9,5	5,1	13,6	-12,5	-4,0

Як переконливо свідчать дані таблиці, зростання рівня сформованості досліджуваних умінь відбувалося поступово впродовж застосування системи

формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи. Показники приросту досліджуваної якості у студентів експериментальних груп порівняно з контрольними на підготовчому та базовому етапі становлять: 8,2% в експериментальних групах порівняно із 2,9% у контрольних групах. На інтеграційному етапі ми бачимо 20,6% приросту в експериментальних групах на відміну від 15,8% у контрольних. Загальний приріст в експериментальних групах становить 28,8% на відміну від 18,8% у контрольних, що свідчить про ефективність експериментального процесу формування кооперативних вмінь і застосованих адекватних засобів його забезпечення. Для виявлення значимості розходжень показників рівнів сформованості кооперативних умінь у майбутніх учителів початкової школи було здійснено математичне опрацювання результатів за двовибірковим t -критерієм Стьюдента для незалежних вибірок.

Отримані результати констатувального експерименту засвідчили, що різниця між показниками рівнів сформованості кооперативних вмінь у студентів експериментальної та контрольної груп не є статистично значимою (t факт. $< t$ табл. на кожному з рівнів).

Отримані результати констатувального експерименту засвідчили, що різниця між показниками рівнів сформованості кооперативних вмінь у студентів експериментальної та контрольної груп не є статистично значимою (t факт. $< t$ табл. на кожному з рівнів). Різниця між показниками рівнів сформованості вмінь після інтеграційного етапу у студентів експериментальної та контрольної груп є статистично значимою (t факт. $> t$ табл.). Таким чином, зафіксована успішність поетапного формування кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій переконливо показує педагогічну доцільність обгрунтованої методики та подальше її впровадження.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено нове розв'язання проблеми формування кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи, що полягає в теоретичному обгрунтуванні та апробації ефективності моделі формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи засобами інтерактивних технологій. Теоретичний аналіз проблеми та отримані результати експериментально-дослідної роботи дозволили зробити такі висновки:

1. Проаналізовано сучасний стан дослідження проблеми формування кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи у психолого-педагогічній науці та практичній діяльності вищих педагогічних навчальних закладів України. Теоретичними засадами дослідження стали: особистісно-орієнтований підхід (В.П. Андрущенко, Г. Балл, О. Березюк, Д. Белухін, В. Зарецький, С. Зеєр, В. Кремень, С. Максименко, О. Савченко, С. Сисоєва, І. Якиманська та ін.) та компетентнісний підхід (В. Бондар, С. Бондар, І. Зимняя, А. Карпов, А. Маркова, В. Метасва, Дж. Равен, Ю. Татур, О. Савченко, А. Хуторської, І. Шапошнікова та ін.).

Феномен кооперації як однієї із головних форм міжособистісної взаємодії (Г.Бражник, А.Вербицький, Е.Габдушева, А.Свдокимов, Н.Моїсєєв, І.Смирнов,

В.Рубочкін, Б.Паригін та ін.) фундаментував розгляд професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи як складного багатофакторного процесу оволодіння професійно-особистісними характеристиками, що гарантують якість досягнення мети професійної діяльності. Численні дослідження українських і зарубіжних вчених (В. Безпалько, О. Біда, Г. Коберник, Л. Коваль, О. Комар, М. Кларін, О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко, Д. Чернілевський та ін.), присвячені використанню інтерактивних технологій у вищій педагогічній освіті, було покладено в основу визначення ролі і місця кооперативних умінь як надпрофесійних утворень у структурі підготовки майбутнього вчителя початкової школи у виконанні виробничих функцій професійної діяльності.

Аналіз робіт, присвячених питанням спілкування, формування комунікативних взаємовідносин суб'єктів навчання, дав можливість розкрити сутність кооперативності як здатності суб'єктів діяти спільно на засадах інтеграції міри відповідальності за виконану справу, цілей професійної діяльності та ціннісних орієнтацій. Здатність до рефлексії як складової кооперативних умінь розглядається у структурі підготовки вчителя до навчальної кооперації та становлення адекватної самооцінки. Кооперативні уміння, що трактуються багатьма дослідниками як надпрофесійні і метадіяльнісні, покладено в основу аналізу інтерактивних засобів їх формування.

Попри численну джерельну базу, що розкриває технологічні засади формування професійних компетенцій майбутніх учителів початкової школи, ще й досі нерозв'язаними є питання інтерсуб'єктної відповідальності учасників навчально-виховного процесу у ВНЗ. Система «викладач – студент», що розглядається не лінійно, а у зв'язку з необхідністю формування ціннісно зорієнтованих механізмів відбору засобів взаємодії, знайшла своє відображення у створеній системі підготовки вчителя початкової школи, здійснюваній на засадах кооперативної взаємодії.

Таким чином, аналіз літератури з точки зору системно-діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного підходів у накресленні шляхів формування кооперативних умінь, визначення найбільш продуктивних шляхів включення їх у загальну систему компетенцій майбутнього вчителя початкової школи дозволив визначити сутність досліджуваних умінь і дати визначення основним поняттям дослідження.

2. Визначено структурні компоненти кооперативних умінь і розкрито сутнісні ознаки когнітивного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів кооперативних умінь. У роботі визначено показники рівнів сформованості кооперативних умінь студентів – майбутніх вчителів початкової школи – як критеріальну єдність когнітивної складності та диференційованості знань, змісту ціннісних орієнтацій та мотивації професійної взаємодії, характеру рольових позицій у ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії, результативності групової взаємодії та самостійності у навчально-професійній діяльності. Розгляд сутності кооперативних умінь на засадах системно-діяльнісного підходу дозволив, окрім морфологічного, структурного, генетичного та функціонального

аспекту їх становлення, охарактеризувати емерджентність як якість функціонування поведінкової складової умінь.

3. Розроблено і теоретично обґрунтовано модель формування кооперативних умінь у процесі професійної підготовки, яку потрактовано як складну систему, що поєднує цільовий, змістовий, діагностичний та результативний блоки, функціонування яких забезпечується за умов оптимального поєднання її складових на кожному з етапів підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності. Змістове забезпечення формування кооперативних умінь розглядається як послідовне і логічне включення у навчальний процес блоків навчальних дисциплін, що безпосередньо забезпечують їх когнітивну складову. Використання міні-модулів, які змістово інструментують емоційно-вольовий компонент кооперативних умінь безпосередньо зумовлює динаміку формування у студентів поведінкових виявів умінь працювати в інтерактивному середовищі. Поетапний шлях від діагностики і констатування загальних уявлень про інтерактивну взаємодію, до уявлень про кооперативну діяльність учителя, що забезпечуються блоком соціально-гуманітарних та фахових дисциплін підготовки вчителя, забезпечує необхідну готовність до включення студентів у безпосередню площину професійної кооперації.

4. На основі експериментальної моделі формування у майбутніх учителів початкової школи кооперативних умінь засобами інтерактивних технологій, яка відображає професійні засади організації кооперативної взаємодії, представлено підходи до її створення; принципи функціонування, умови, що забезпечують якісне і ефективне формування у студентів кооперативних умінь відповідно до когнітивного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів протягом підготовчого, базового та інтеграційного етапів. Модель впроваджено відповідно до розробленої системи формування та критеріїв і показників ступеня сформованості кооперативних умінь.

5. Результати педагогічного експерименту свідчать, що зросла кількість студентів з *високим рівнем* сформованості кооперативних умінь. У контрольній групі загальний приріст становить 5,1%, в експериментальній групі – 8,2%. Збільшилася кількість студентів з *достатнім рівнем* сформованості кооперативних умінь учителів початкової школи. У контрольній групі – 13,6%, в експериментальній групі – 20,6%. Зменшилася кількість студентів з *середнім рівнем* сформованості кооперативних умінь учителів початкової школи: в контрольній групі – 12,5%, в експериментальній групі – 19,3%. Зменшилася кількість студентів з *низьким рівнем* сформованості кооперативних умінь учителів початкової школи: в контрольній групі – 4,0%, в експериментальній групі – 9,5%.

Кількісна і якісна інтерпретація результатів формувального експерименту довела ефективність впроваджених у процес підготовки майбутнього вчителя кооперативно орієнтованих змісту, методів і прийомів інтерактивної взаємодії у різних формах організації навчального процесу та форм організації навчально-професійної діяльності.

6. Проведене дослідження не вичерпує всіх завдань щодо вирішення проблеми формування кооперативних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці та застосуванні програм інтерактивного вивчення студентами дисциплін фахового спрямування для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Навчальні посібники**

1. Яців С.О. Інтерактивні технології у системі формування кооперативних умінь. Навчально-методичний посібник (для студентів спеціальності «Початкове навчання»). – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 60 с.
2. Яців С.О. Основи кооперативного навчання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 114 с.
3. Навчальна програма курсу «Основи кооперативного навчання»/Укладачі: Яців С.О. - Умань: ПП Жовтий, 2011. – 26с.
4. Навчальна програма курсу «Педагогічні технології в початковій школі» /Укладачі: Яців С.О. - Умань: ПП Жовтий, 2011.– 38с.

Статті у наукових фахових виданнях:

5. Яців С.О. Фахова компетентність педагога як один з напрямів освітньо-виховного простору в карпатському регіоні. /С.О. Яців //Гірська школа українських Карпат. Науково-методичний журнал № 4-5. 2008-2009 р. Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. – С. 295-297.
6. Яців С.О. Теоретичні засади формування кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи у процесі професійної діяльності / Яців С.О. // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. - К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. - Вип. 18. - С. 117-123.
7. Яців С.О. Інтерактивні технології як засіб формування кооперативних умінь учителя початкової школи / Яців С.О. // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. - К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. - Вип.19. - С. 163-170.
8. Яців С. О. Рекреаційно-оздоровчі та красзнавчі можливості Карпат і їх використання для фізичного розвитку та виховання дітей / С. О. Яців // Гірська школа українських Карпат. Науково-методичний журнал № 4-5. 2008-2009 рр. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2009. – С. 421–423.

АНОТАЦІЇ

Яців С.О. Формування кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи засобами інтерактивних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертація присвячена проблемі формування кооперативної компетентності майбутніх вчителів початкової школи засобами інтерактивних технологій. З'ясовано стан розробленості проблеми в педагогічній теорії та практиці. Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність моделі формування кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи.

Доведено, що процес формування кооперативних умінь майбутніх вчителів початкової школи буде ефективним, якщо в процесі професійної підготовки забезпечити використання системи технологічного супроводу набуття студентами когнітивного, емоційно-вольового та діяльнісного компонентів даних умінь; інтеграцію психолого-педагогічних і методичних знань, умінь і навичок в освоєні спекурсу «Основи кооперативного навчання», інтерактивного супроводу педагогічної практики студентів, що дозволить майбутньому вчителю початкової школи аналізувати, оцінювати та корегувати власний педагогічний досвід у контексті освоєння змісту професійної компетентності.

Ключові слова: кооперативні вміння, структура кооперативних умінь, модель формування кооперативних умінь майбутнього вчителя початкової школи, засоби інтерактивного навчання студентів.

Яців С.О. Формирование кооперативных умений будущих учителей начальной школы средствами интерактивных технологий. – Рукопись.

Диссертація на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2011.

В диссертации исследуется процесс формирования кооперативных умений будущих учителей начальной школы в системе профессионального образования. Проанализирована психолого-педагогическая и методическая литература с целью определения сущности понятия «кооперативные умения будущего учителя начальной школы». Основными составляющими данных умений в исследовании стали когнитивный, эмоционально-волевой и поведенческий компоненты структуры этих профессиональных умений.

В диссертации сделан анализ теоретико-методологических основ формирования кооперативных умений в контексте использования интерактивных технологий подготовки будущего учителя начальной школы. На основе личностно-ориентированного, системно-деятельностного, аксиологического подходов построена модель и разработана методика формирования кооперативных умений будущего учителя начальной школы в единстве когнитивного, эмоционально-волевого и поведенческого компонентов структуры кооперативных умений. В соответствии выделенными этапами формирования кооперативных умений раскрыто содержание и механизмы

технологического обеспечения каждого из них. Содержательное и процессуальное инструментирование подготовительного, базового и интеграционного этапов формирования кооперативных умений осуществлялось на основе выделенных критериев и показателей сформированности высокого, достаточного, среднего и низкого уровня.

Обозначена специфика формирования кооперативных умений на протяжении всего процесса подготовки будущего учителя начальной школы к исполнению производственных функций деятельности в контексте теоретической, эмпирической и практической составляющих умений решать типовые задачи профессиональной деятельности.

В диссертации научно обоснован и экспериментально проверен специально организованный, целостный процесс формирования кооперативных умений.

Количественная и качественная интерпретация результатов формирующего эксперимента доказала эффективность использования интерактивных технологий обучения будущих учителей начальной школы для формирования кооперативных умений.

Разработанные рекомендации по использованию средств интеракции в разных видах взаимодействия участников учебно-профессиональной деятельности могут быть использованы специалистами в области подготовки учителей разных специальностей и специализаций.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, кооперативные умения будущих учителей начальной школы, интерактивные технологии, система формирования кооперативных умений, количественная и качественная оценка экспериментальных данных.

Yatsiv S.O. Formation of cooperative skills of the future elementary school teachers through interactive technologies. - Manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences of the specialty 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education. - National Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2011.

The dissertation is devoted to the problem of cooperative competence of future teachers of primary school through interactive technologies. It was found condition of problems in educational theory and practice. Determined theoretically substantiated and experimentally confirmed the effectiveness of models of communicative competence of future teachers of elementary school. It is proved that the formation of cooperative skills for future primary school teachers will be effective if in the process of training to ensure the use of technological support of students' cognitive, emotional and volitional components and activity data abilities and the integration of psychopedagogical and methodological knowledge and skills mastered in a special practice" The Backgrounds of Cooperative Learning"; interactive support of students' teaching practice will be able the future primary school teachers to analyze, evaluate and adjust their own teaching experience in the context of the development content of professional competence.

Keywords: cooperative skills, the structure of cooperative skills, model of cooperative skills of the future elementary school teachers, interactive learning.